

Az egyetemisták és a politika viszonya

Egyetemisták résztvevő megfigyelése

2010-05-18

Szociológia I. Ma

Dojcsák Ádám

A politika, mint szocializációs ágens

Dolgozatomban azokat a megfigyeléseimet írtam le, melyeket akkor szereztem, mikor egyetemista táraimat figyeltem meg, miként beszélgetnek a politikáról különböző helyeken, helyzetekben. A politikát az ember a szocializáció útján sajátítja el, méghozzá a politikai szocializáció útján, így bevezetőmben szeretném értelmezni ezeket a fogalmakat és egy kis történelmi áttekintést adni az elméletekről.

A szocializáció a társadalmivá válás folyamatát jelenti. Az általános szocializációtól a politikai szocializáció soha nem vált el teljesen, mert a szocializáció egyszerre tartalmaz mindent. Önállóan szocializációval *Giddings* foglalkozott először (1897), a politikai szocializációval pedig *Hyman* (1959). A szocializáció fogalma az amerikai pozitívista szociológiában, első sorban a **szociális tanulás** szinonimáját jelentette. *Hyman* a társadalmi helyzetnek megfelelő társadalmi modellek megtanulásában látta a szocializáció lényegét. *Hess, Torney, Dawson és Prewitt* szintén a tanulás mozzanatára helyezték a hangsúlyt (Szabó, 2000).

Az amerikai szocializáció két dolgot jelentett:

- a társadalom minden tagjának továbbadják a csoport normáit
- az egyén „kisgyermekkortól megtanulja a konform magatartásokat azokhoz a szerepekhez, amelyeket el kell játszania”.¹

A hatvanas évek Amerikájában két fő irányvonal volt a kutatásoknak: „1, az egyéni politikai véleményeket meghatározó gondolkodási és magatartási minták megismerése, megértése; 2, a politikai rendszer és az egyéni viselkedések közötti kapcsolat feltárása”². *Durkheim* a neveléssel azonosította a szocializációt és a társadalmat egy kollektív tudatnak vélte, mely átörökíti a gyermekeknek a normákat. A kisgyermekkor és a család fontosságát a szocializációban *Freud* munkásságának köszönhetjük, ugyanakkor a mai szocializációs felfogások a mai pszichológiának- főleg *Piaget* kutatásainak, munkásságának- köszönhetik az úgynevezett **fejlődéslélektani** nézőpont létrejöttét. A politikai szocializáció szempontjából,

¹ Szabó Ildikó: Az ember államosítása 25.old. In: A pártállam gyermekei, [Szerk.]: Szabó Ildikó. Bp., Új Mandátum Könyvkiadó, 2000.

² Csákó Mihály: Ifjúság és politika. In.: Education, 2004/4, 536.

illetve az elméleteket kialakító tényezők között érdemes megfigyelni, hogy amikor Németországban a náciok jutottak hatalomra, ekkor a társadalmi bázis kiépítése, valamint a társadalomlélektani sikereik mit jelentettek a modern társadalomtudományok részére. Itt *Adorno* és munkatársait kell megemlítenünk, akik bebizonyították, hogy nem csak a politikai rendszer, illetve intézményrendszere befolyásolja a politikai szocializációt, hanem a személyiség is aktív szerepet játszik benne (Szabó, 2000). *Wrong* fejtette ki azt „*hogya a szocializáció egyszerre jelenti a kultúra átvitelét és azt a humanizációs folyamatot, amelyben a többi emberrel folytatott interakciók során elsajátítjuk a jellegzetesen emberi tulajdonságokat.*”³ Különböző nézőpontok léteztek: *fejlődéslélektani, rendszerszemponú és szociológiai. Annick Percheron* volt az, aki ezeket egyesítette.

Percheon értelmezésében az egyén és a társadalom kölcsönhatásából indul ki. Egyszerre tekinti a szocializációt a rendszer szempontjából a fennmaradás és a változás mechanizmusának, valamint az egyén szempontjából a politikai és a társadalmi „én” kifejlődésének és alakulásának. Hangsúlyozza a család, az iskola, a társadalom a szocializációban az értékek és a normák mellett jellegzetes világképeket is közvetítenek, amelyek egy részét átveszi az egyén, másikat pedig megtapasztalja (Percheron,1974).

Szerinte a politikai szocializáció lehetővé teszi „*a gyerekek, hogy a politikai, kompetenciáját a környezete és a politikai énje fölötti uralma révén kifejlesztve, hozzájáruljon identitása fejlődéséhez*” másrészt pedig, „*lehetővé teszi a gyerekek, hogy az értékek és szimbólumok bizonyos készletét elsajátítva... kommunikáljon másokkal.*”⁴

Easton a következőket állítja a politikai szocializációval kapcsolatban: Egy fajta megismerés szükséges, meg kell ismernie az egyénnek a politikai rendszert, amiben él, közösséget, amihez szervesen hozzátartozik, meg kell tanulnia a normák, szabályok és hatalmi struktúrák rendszerét. Végül pedig meg kell ismerni azokat az egyéneket, akik a hatalmi funkciókat töltik be (Easton, 1965; Idézi Percheron, 1974).

A politikai szocializáció számunkra irányadó meghatározása a következő: „*... a politikai szocializáció tehát az egyén és a társadalom közötti interakciónak az a folyamata, amelyben az egyén társadalmi-politikai arculata kialakul.*”⁵

³ Szabó Ildikó: Az ember államosítása 26.old. In: A pártállam gyermekei, [Szerk.]: Szabó Ildikó. Bp., Új Mandátum Könyvkiadó, 2000.

⁴ Szabó Ildikó: Az ember államosítása 28.old. In: A pártállam gyermekei, [Szerk.]: Szabó Ildikó. Bp., Új Mandátum Könyvkiadó, 2000.

⁵ Szabó Ildikó: Az ember államosítása, 8 oldal . In: A pártállam gyermekei, [Szerk.]: Szabó Ildikó. Bp., Új Mandátum Könyvkiadó, 2000.

A politikai szocializáció magyar sajátosságai

Amikorra Magyarországra is eljutott a politikai szocializáció kutatásának az igénye, akkorra nyugaton, már rég működő elméleteket dolgoztak ki és empirikusan is vizsgáldták. Sokszor kiderült, hogy ami a fejlett tőkés nyugati országokra igaz, nem feltétlenül felel meg az itthoni körülményeknek.

A politikai szocializációt nem csak a társadalom jellege, hanem a politikai berendezkedés jellege is meghatározza. Ezt be is bizonyította az első hazai felmérés: a véleményalkotások egyformán tükrözték a mindennapi tapasztalatokat és az ideológiai hatásokat, azaz nem függetlenek a politikához való viszonytól. Kiderült, hogy a magyar politikai szocializációt egy, a nyugati társadalmaktól eltérő történelmi, kulturális és politikai összefüggésben lehet csak megérteni. Nálunk kevésbé fejlődtek ki a szocializáció szempontjából optimális társadalmi modellek, a különböző korszakok értékei és intézményrendszerei egymásra csúsztak. A különböző politikai rendszerek más és más értékrendeket kívántak meghonosítani. Az együtt élő generációk emlékezetében még 8 különböző jelentős történelmi esemény volt jelen, mely szintén befolyásolta a politikai szocializációt, a mindennapi élet szintjén a kirekesztettség élményét éreztette. A centralizált Magyarországon (szemben az alulról építkező társadalmakkal, ahol a politika csak az intézményeken keresztül juthat el az egyénekhez), ahol a társadalmi integrációnak a rendszer ideológiái miatt nem túl sok szerep jutott, a politika és az állam közvetlenül érte el az embereket (Szabó, 2000).

Tehát megállapíthatjuk, hogy *„Az ideológia olyan viszonyt feltételez az egyén és a társadalom, az állam, a politikai hatalom között, amely minőségileg más a nyugati tőkés társadalmakban.”*⁶

A politikai szocializációban a család játssza a legnagyobb szerepet, főleg az érzelmi kötelékek miatt, de a rendszerváltás után egyfajta áthárítás figyelhető meg a család részéről az iskola irányába. Ennek okai a társadalmi és politikai normák megváltozásában, valamint a bizonytalan társadalmi légkörben keresendőek. Az új rendszer kialakulása megkívánta a társadalmi szabályok újratanulását, de egyes csoportok előnyösebb, míg mások hátrányosabb helyzetbe kerülte ez által. Ennek oka az, hogy a poszt-socialista államok

⁶ Szabó Ildikó: Az ember államosítása 33. oldal. In: A pártállam gyermekei, [Szerk.]: Szabó Ildikó. Bp., Új Mandátum Könyvkiadó, 2000.

iskolarendszere sokkal inkább reprodukálja a politikai kultúrán belüli előnyöket és hátrányokat, mintsem megszüntetné, vagy legalább csökkentené a különbségeket (Szabó-Falusi, 2000).

Rég óta foglalkoztatja már a kutatókat a fiatalok politikai attitűdjei, a politikai szocializációjuk, ugyanis elengedhetetlen része ez a felnőtt életben való eligazodáshoz. A szocialista időkben igyekeztek az ideológiát az ifjúságra ráerőltetni, hogy engedelmes, a rendszerhez hű állampolgárokat hozzanak létre, ez egyfajta bizonyosság arról, hogy a politika egy „kétélű fegyver”. Az elsődleges szocializációs közegben-, azaz a családban- kezd kiépülni a gyermek politikához való viszonya. A 11-13. év előtti időszak az, melyben a politikai érzelmek a legjelentősebben befolyásolják az egyént. Ez után a kor után kezdi a gyermek a politika fogalmát magában letisztázni, értelmezni, az alapvető értékek is ekkor kezdenek kialakulni (Adelson, O’Neil, Robert, 1966; Idézi: Szabó-Örkény, 1999).

Egy kutatás alapján a következő megállapításokat hozza Hudon és Hébert. A „politika” szó nem vált ki a fiatalokból eufórikus érzéseket és általában nem kezdődnek el a témában hosszú viták, párbeszéd, vagy érvelések sora. A legtöbbször a politikát egy társadalom kormányzásaként, illetve a törvénykezéssel azonosítják, de vannak olyan nézetek is, melyek a politikában „a viták lehetőségét látják, az eszmék közzétételét és a konfliktusok rendezését szolgálja”.⁷ Olyan vélemények is léteznek, melyek csak a döntéshozók szűk csoportjának tulajdonítják a politika rendszerét, és a hétköznapi ember mindössze külső szemlélője lehet az eseményeknek. Azért a negatív kritikák mellett léteznek olyan pozitív vélemények is, melyek elismerik a politika fontosságát, mert tisztában vannak annak jelentőségével, és hogy széles tömegeket érintenek a politikai folyamatok (Hudon és Hébert, 1994).

Az elméleti áttekintés, és fogalomtisztázás után rátérnék a megfigyeléseimre. Három területen figyeltem meg az egyetemisták politikához való viszonyát. Elsőként az egyetemen, másodikként házibulikban és végül kocsmázások alkalmával. Azért ezt a három területet választottam ki, mert úgy gondoltam, hogy ezek a legjobb, illetve számomra legelérhetőbb területek a megfigyelések elvégzésére. A szórakozóhelyeket kihagytam, ugyanis a hangos zene képtelenné teszi a beszélgetést, de a több megfigyelési helyen sikeres tapasztalatokat szereztem.

⁷ Raymond Hudon- Benoit-Paul Hébert: *Miért kellene a fiataloknak a politika iránt érdeklődni*. In: A politikai szocializáció. Szerk.: Szabó Ildikó és Csákó Mihály. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 1999. 249.

Megfigyelések

Némi túlzással, de kijelenthetem, hogy 2010 a magyar politika éve. A rendszerváltás óta az egyik legnehezebb politikai időszakon vagyunk túl. A 2002 óta kormányon lévő *MSZP-SZDSZ* ellen tüntetések kezdődtek 2006-ban, mikor a híressé és egyben hírhedté vált „öszödi beszéd” kiszivárgott. Az emberek akarva, akaratlanul is az ezt követő eseményekről beszéltek és a választásokig téma volt, hogy jól csinálták e, avagy sem, legyen e előrehozott választás, vagy ne, és még sok hasonló téma vetődött fel. Én személy szerint 2006-ban kezdtem el az egyetemet Debrecenben és így végig követhettem, hogy az egyetemisták foglalkoznak e egyáltalán a politikával.

Dolgozatomban inkább csak az elmúlt hónapok megfigyeléseit szeretném ismertetni, persze időnként a hosszabb távú megfigyeléseimmel összekapcsolva. 2010-re az emberek türelme a politikával szemben már a határon mozgott. Ez a tendencia megfigyelhető az egyetemisták körében is. Bár azt már most kijelenthetem, hogy a politika általában nem játszik főszerepet a legtöbb egyetemista életében, de jelen van. Hogy most ez eddig is fenn állt, vagy az elmúlt évek zűrzavaros és negatív politikája miatt gyakoribb beszédtema lett maga a politika azt nem tudhatom, erre egy komolyabb survey kutatás tudna választ adni. Megfigyeléseimet több helyen is végeztem. Megfigyeltem az egyetemistákat az egyetemen, pontosabban az egyetem területén. Részt vettem házibuliban is, illetve szórakozóhelyeken, sörsátorban, kocsmában. Megfigyelésem főleg, a Bölcsész kar hallgatóira, illetve kisebb részben műszaki, informatikai, vagy közgáz hallgatókra érvényes. Ennek egy oka van, az hogy az ismeretségi köröm főleg ezen területekre koncentrálódik, illetve egyes csoportokat, mint az orvosokat, vagy agrárosokat nagyon nehéz elérni, mivel zárt közösséget alkotnak és kevésbé vegyülnek el más karok hallgatóival.

Az egyetem és környéke

Az egyetemnél, megfigyelés szempontjából az egyik legjobb hely a főépület és szökőkút közötti tér. Itt különböző csoportosulások jönnek létre, vagy baráti alapon, vagy csoporttársi

alapon. Ez a megfigyelési terület némileg homogén, ugyanis többnyire a BTK hallgatói tartózkodnak itt, iszogatják kávéjukat, cigizgetnek, vagy éppen beszélgetnek.

A politika mára nem tabu téma, az egyetemisták között sem, és ha ellenvetésük van egy szabállyal, intézkedéssel, vagy személlyel kapcsolatban, akkor hangot adnak véleményüknek. Persze ezt ne úgy képzeljük el, hogy egy szószóló feláll egy emelvényre és minden előzetes jel nélkül elkezd prédikálni. Itt főleg kisebb csoportokban zajlanak a beszélgetések. Sok mesterszakos történést ismerek, így gyakran összefutok velük a városban, legyen egyetemről, vagy szórakozóhelyről szó. Azt kijelenthetem, hogy a történészek az egyik legaktívabbak, ha politikai témáról van szó. A beszélgetéseink jelentős részénél a politikai helyzet felvetődik. Nem csak magyar, hanem nemzetközi politika is. Pár hónapja kettő izraeli harci gép, vagy kémrepülő (erről vita folyik) berepültek a magyar légtérbe, és ezt a külügyminisztérium próbálta eltusolni, illetve áthárítani a felelősséget a honvédségre (a honvédség mondta, hogy látták a gépeket, de nem küldtek fel magyar vadászokat ellenük, mert a külügyminisztérium megtiltotta nekik. Mikor kérdezték a külügyet, ők nem tudtak róla, „kérdézzék a honvédséget”, választ adták). Ilyen egyértelmű helyzetben, amikor mindenki látja, hogy valami nem a szabályoknak megfelelően történik, de szépen elhallgat az ügy, akkor többnyire az embernek van is véleménye róla. Heves támadások érték a külügyminisztert, ebből egyből a kormányt, majd az *MSZP*-t, az aktuális kormányzó pártot.

Azt tudni kell, hogy megfigyeléseim alapján a történészek egyértelműen jobboldali konzervatív, polgári, vagy szélsőséges nézeteket vallanak. Nem állítom biztosra, hogy egytől egyik minden történész az egyetemen ilyen beállítottságú, viszont tapasztalataim alapján baloldali, vagy liberális nézeteket egy beszélgetés során sem hallottam. Ebben a társaságban főleg *Fidesz* és *Jobbik*-os szimpatizánsok voltak. A vita során meglepődöttségüknek adtak hangot, ugyanis nem értették, hogy lehetséges egy külföldi állam, hivatalos engedély nélküli légi használatát így semminek tekinteni. A *Jobbik*-os szimpatizánsoknak „nagyobb volt a hangjuk”, időnként nyomdafestéket nem tűró véleményeket is elmondtak. Bár a dühük érthető volt részben, mert ez nem egy mindennapi eset volt. Voltak szószólók ebben az esetben, de a csoportból mindenki hozzászólt a történetekhez. Már említettem, hogy a *Jobbik* igen népszerű volt az általam megfigyelt mesterszakos történészhallgatók között, és elgondolkodtam, hogy ez vajon miért lehet. A *Jobbik* a programjában a roma bűnözés visszaszorítását és a romák nem dolgozó részének munkára fogását kívánta, kívánja

megvalósítani. Az általam megfigyelt egyének, szinte kivétel nélkül Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből származtak. Mivel ezekben a megyékben él a legtöbb roma, a legtöbb konfliktus romák és nem romák között itt történik, ezért gondolom azt, hogy ez az oka az erős *Jobbik*-os kötődésnek. Mellesleg eben a két megyében nyert a legnagyobb arányban a *Jobbik*, közel 30%-ot kaptak mindkét megyében.

A mi csoportunkat (szociológusok) is megfigyeltem, ugyanis a választás közeledtével mindenki talán kissé jobban kezdett foglalkozni a politikával. Itt két csoportot különíthetek el. Az egyik csoportban a vélemények színes skáláját figyeltem meg, a másokban pedig vagy hallgattak az emberek, vagy csak részben, nagyon keveset szóltak a témához. A baloldali eszmék a csoportban sem örvendtek nagy népszerűségnek, bár az elmúlt 8 év katasztrofális kormányzása minden korosztályban visszavetette az *MSZP* iránti szimpátiát. Konkrét pártok közül a *Fidesz* neve vetődött fel, illetve nagy számban említették az új politikai párt, az *LMP*, azaz *Lehet Más a Politika* nevű pártot, mint számukra szimpatikus csoportosulást. A párt középen helyezi el magát a nagypártok között, de programja alapján inkább kissé liberális szellemiségű háttérrel rendelkezik. A *Jobbik*-ot igazából senki sem választotta legszimpatikusabb pártnak. Voltak, akik azt mondták, hogy ilyen pártnak nincs helye a parlamentben, voltak, akik azt mondták, hogy azért nem baj, hogy bejutott, mert színesíti az egyhangú politikai életet. Köztudott, hogy nagy válságok idején megerősödnek a szélsőségek. Például a 30-as évek gazdasági válsága a szélsőjobboldalnak kedvezett, és most 2010-re, mikor újabb gazdasági válságban vagyunk ismét csak a szélsőjobboldal megerősödése figyelhető meg. Ezzel a ténnyel mindenki egyet értett.

A beszélgetésből viszont nem egy kifejezetten pozitív jövőkép rajzolódott ki. Mikor szóba kerültek a politikusok az „egyik kutya, másik eb” szólás fejezi ki legjobban a véleményeket. Bár tudta mindenki, hogy változás lesz, de mégsem volt senkiben az a hit, hogy most egyik pillanatról a másikra sokkal jobb lesz nekünk. Azt mondják, a magyar egy pesszimista nemzet, és ilyenkor csak megerősödik bennem ez a hit. Ha már a csoportnál járunk, akkor a választások utáni eseményekről is írok. Volt olyan is, aki nem ment el szavazni, mert nem érdekelte, nem akart egyik párt közül sem választani. Azt, hogy ki-kire szavazott azt nem kötötte senki sem a másik orrára, de nem is az volt a lényeg. A választások után már kevesebb szó esett a politikáról, mert az eredmény senkit sem lepett meg igazán, a választó polgárok döntése egyértelmű. Amit még szóba hoztak, hogy nem hitték volna, hogy

az LMP bekerül a parlamentbe, vagy, hogy arányaiban ilyen magas százalékot érnek el (több mint 7%-ot kapott újonc pártként).

Az egyetemen úgy általában kevesebbszer hallom, hogy diákok politikáról beszélgetnek. Inkább az iskolai teendőik, zh-ik, az elmúlt időszak bulijai állnak a beszélgetések központjában. Más egyetem környéki helyszínen, ahol ilyen beszélgetésbe csöppentem (infósokkal, vagy műszakisokkal) a jobboldali eszmék voltak a mérvadók. Legaktívabbnak a politikai nézőpontok kifejtésében én a bölcsészhallgatókat vélem, mert igaz, hogy főleg ezekben a körökben mozgok, de mikor többnyire közgázos társaságban voltam nem volt megfigyelhető az, hogy többet beszéltek volna a politikáról, sőt, talán kevesebbet is. Egyetemen kapcsolatban ezeket a tapasztalatokat szereztem, ezeket a megfigyeléseket tettem, de még két másik helyszínt is leírok, ahol további információkat olvashatunk.

A házibulik és politikai beszédtemák kapcsolata

A klasszikus házibulik már nem olyan intenzitással működnek, mint az elmúlt évtizedekben. Mind a mai napig fennmaradt, de ezeknek a házibulik, vagy esetenként „koli-bulik” lényege az ifjúság által csak „alapozásnak” nevezett esemény helyszínéként szolgál. Az „alapozás” ez esetben azt jelenti, hogy az adott baráti társaság, és még esetleg néhány ismerős, akik a barátok révén kerültek oda, elkezdenek italozni, majd a megfelelő hangulatban elindulnak az éppen előre megbeszélt szórakozóhelyre, disco-ba, klubba. Ennek két igen egyszerű magyarázata van. A szórakozóhelyeken a beszélgetés igen nehézkes a hangos zene miatt, és az alkohol, amit ilyenkor szinte kivétel nélkül fogyasztanak az egyetemisták, sokkal olcsóbb előre megvásárolni, ugyanis boltban nagyobb kiszerezésben megveszik többen, míg a szórakozóhelyeken, dupla áron, esetenként tripla áron juthatnának olyan mennyiségű és minőségű alkoholhoz.

Bár ez közvetlenül nem kapcsolódik a témához, de mégis megemlítettem, hogy a fennálló körülményeket el tudjuk képzelni. Mint minden közegben itt is vannak olyan emberek, akik nem szívesen foglalkoznak a politikával. Ezek az emberek inkább visszavonulnak kisebb szobákba beszélgetni, italozni, ha politikai téma felvetődik. Egy fontos helyszíne az eszmecserének a konyha. Általában a konyha ilyenkor az adott lakás, albérlet leghangosabb helye. Méretétől függetlenül az emberek besúfolódnak oda, és folyik a

diskurzus, iszogató. Ilyenkor mindig a könnyedebb témák vetődnek fel, mint a csajok, pasik, vásárlás, bulizás, történetek a régmúltból, de egy ponton- és ez gyakran az alkoholnak köszönhető- elindul többnyire egy politikával foglalkozó beszélgetés. Ilyenkor a szerényebb emberek is bátran kinyilvánítják véleményüket. Ha rendszeresnek mondható, én Debrecenben kétféle házibulin szoktam részt venni: egy ismerősöm albérletében, ahol többségében a közgazdasági kar hallgatóival szoktam találkozni, de TTK-ról és egészségügyi karról is megjelennek időnként diáktársaim, illetve a másik a nálam rendezett, havonta körülbelül egyszer összeülő beszélgetős, italozgató emberek társágában. A férfi-női arányok alapján azt kell mondanom, hogy többségében fiúk vesznek részt ezeken az összejöveteleken, de a lányok is képviseltetik magukat hol több, hol kevesebb számban.

Először a saját albérletemben tapasztalt eseményeket szeretném leírni. Nálunk még a megszokott házibuliról beszélhetünk. 8 óra körül megérkeznek a vendégek és elkezdődik a beszélgetés. Természetesen itt sem egyből a politikáról szól, de abban a pillanatban váltás történik, amikor ahhoz közelebb, minket is érintő, iskolával, vagy tanulmányokkal kapcsolatos téma jön fel. Ilyen volt régebben a tandíj is, amikor gyakori beszédtema volt a politika. Jelen esetben éppen a tv-ben ment egy műsorismertető, ahol egy politikai személyt véltünk felfedezni. Ekkor máris szóba került, hogy vajon mi fog történni az új kormány alakulása után. Itt összesen három évfolyamról voltak szociológusok, így ismét csak egy homogén csoportról beszélhetünk. Rövid vélemény kifejtés után a már jól megszokott kettőség állt be a beszélgetésben: a csapat egyik fele témát váltott, és elkülönült térben is, ami annyit tesz, hogy a konyhában folyt a beszélgetés, a másik csoport pedig a szobában folytatta politikai fejtegetéseit. Nagyon heves viták nem voltak, ugyanis hasonló pártpreferenciával rendelkeztek az emberek. Ami különbség volt, hogy pozitív és negatív jövőképek ütköztek, volt, aki bízott az új rendszerben, és volt, aki kissé szkeptikus volt. Azt érdemes megemlíteni, hogy a fiúk voltak többen ebben a beszélgetésben, de a lányok, akiket érdekelt nem töltöttek be másodlagos szerepet, hanem bátran elmondták véleményüket. Ezeknél a házibuliknál nem tart sokáig a diskurzus, ha politikai téma felvetődik, így 15-20 perc után ismét könnyedebb témák jönnek szóba.

Egy másik ilyen alkalommal történész, szociológus és informatikushallgatók voltak nálam. Ez a csoport csak fiúkból állt, és ezért a politika megbeszélése is hosszabb időt vett igénybe, mert tapasztalatom szerint a lányok között több olyan személy van, aki nem szívesen beszél erről, mert nem érdekli. Tehát itt már a *Fidesz*, *Jobbik* és *LMP* pártok voltak

porondon, illetve ezekkel a pártokkal szimpatizáltak az egyének. A beszélgetésben feltűnt, hogy egy időre elkalandoztak a gondolatok, mikor történelmi események is feljöttek. Ekkor mindenki elmesélte, hogy a nagyszülei mit éltek át, vagy éppen a szülei, és hogy valamelyik család, például azért sem szavaz soha *MSZP*-re, mert, hogy a régi rendszer utódszervezeteként (*MSZMP*) jött létre, és hogy mennyire keresztbe tettek régen a családnak. Politika egy sajátos eleme ilyenkor az, hogy a cigánykérdés is felmerül időnként. Persze senki sem világmegváltó (bár néhány sör után mindig okosabbnak érzi az ember magát), és egyik ötlet a másikat követi, illetve a politikai pártok megoldási kísérleteit elemzik. Például örültek az új kezdeményezésnek, hogy adókedvezmény formájában kaphassanak az emberek pluszjuttatásokat, de a megvalósítással kapcsolatban már szkeptikusak voltak. Nagyjából ezeket a megfigyeléseket tettem a nálunk lévő házibulikon.

A már említett másik hely, ahova nagyjából havi rendszerességgel jártam, a nálunk tapasztaltnál heterogénebb volt a karok összetétele szempontjából. Ugyanis, a csapat gerincét a közgazdászok adták, de szociológusok, informatikusok, természettudományi kar hallgatói, sőt, még az egészségügyi főiskola diákjai is képviseltették magukat (1-2 fő). Ez nagyobb társaság, korcsoport szerint pedig végzős Ba-sok, vagy első éves Ma-sok voltak, így nagyjából egy korosztály. Ezekben a bulikban többnyire fiúk vettek részt, mondhatom úgy is, hogy állandó tagok. Lányok közül kevesen voltak itt, 1-2 lányt lehet állandó tagnak nevezni, és időnként új arcok is csatlakoznak a társasághoz. A buli kezdetén a foci volt a fő téma, de ezt sem szereti mindenki, így folyamatosan terelődött a szó, a már említett könnyedebb témákra. A politika, a kezdéshez képest csak később vetődött, de nem is tartott sokáig. Az itt megrendezett buliknak általában a célja a Lovardás bulik előtti alapozás, így mindenki inkább kiereszti a fáradt gőzt és óvakodnak az olyan komolyabb témáktól, mint a politika. Csak akkor folyik a beszélgetés hosszabb távon a politikáról, ha a diákságot érintő kérdésről van szó, vagy valami nagyon rendkívüli dolog történik. A nem bölcsészkar hallgatói itt nagyon számban voltak, mint a bölcsészek, és azt a megfigyelést tettem, hogy a politikával is kevésbé foglalkoznak. Ezt a helyi populációt, csak ebben a közegben figyeltem meg, így nem állíthatom biztosra, hogy más környezetben nem beszélnek többet a politikáról, de a házibulin nem egy kedvelt téma.

Az egyik legélesebb politikai vitát, viszont egy házibulin láttam (ez a buli is inkább egy „alapozás”, volt az este folytatása előtt, de huzamosabb ideig tartózkodott a csoport az albérletbe, így ezt is házibulinak minősítem). Nem messze az egyetemtől volt az albérlet,

ahova egy informatikus barátommal mentünk el, ugyanis a kolis lakótársa-, aki történelem szakos- elhívta csoporttársaihoz egy beszélgetős izogatós estére. Mivel aznapra mi is külön megbeszéltünk egy sörözést, és a házibulit sem akarta lemondani, így elhívott engem is oda. Mire odaértünk kilenc óra körül, már az albéletben tartózkodó, többnyire történészhallgatók, már igen jó hangulatban beszélgettek, és az asztalon is néhány üres üveg bizonyította, hogy az idő előre haladtával egyenes arányosságban nő az alkoholfogyasztás. Kiderült, hogy régi osztálytársaim is vannak, ott, akikkel beszélgetni kezdtem, és valahogy az oktatással kapcsolatban politika közeli téma vetődött fel. Ekkor az egyik srác felnevetett a fotelban, hogy nem is tudom milyen vitáról maradtam le. Gondoltam magamban, hogy a dolgozatom egyik legjobb megfigyelését hagytam ki, de szerencsére az alkohol kihozta az emberekből a véleményüket (ismertem egyik volt osztálytársamat, aki részt vett a vitában, és akit nem ilyen nyílt, szabad szájú emberként ismertem meg, tehát ebben az esetben az alkohol pozitív hatással volt a véleménynyilvánításra).

A fő probléma a lakóhely földrajzi elhelyezkedése volt. Ezt meg is magyarázom. Már régebben írtam, hogy a szabolcs- és borsod megyei hallgatók körében, megfigyeléseim szerint erősebbek a szélsőséges politikai nézetek. Ennek egyik oka véleményem szerint az, hogy ezek a legszegényebb és leghátrányosabb megyék az országban, és végső kétségbeesésükben az emberek a szélsőséges megoldások felé fordulnak, valamint a már említett cigánykérdés is sokat nyom a latban. A velem egy településen élő (Kazinbarcika) hallgató azt hangsúlyozta, hogy országos listán a *Fidesz*re fog szavazni, mert nincs az az isten, hogy ő a „szocikra”, vagy ha még lesznek a „liberálisokra” szavazzon, de területi listán a *Jobbik* képviselőjére fog szavazni, mert a nálunk uralkodó káoszt, gondolt itt munkanélküliségre, korrupcióra, közbiztonság gyengeségére (sok lopás, feltörés), és a cigányokkal való összetűzésekre (ugyanis előfordul időnként), csak a helyi szélsőséges erők tudják rendbe rakni. Ezzel szemben a vitapartner, aki egyébként szintén Borsodból származott, csak elkerült a fővárosba, próbálta meggyőzni, hogy szerinte nem látja jól a dolgokat. Egyből azt mondta, hogy cigány bűnözés nem létezik, csak cigány bűnözők, és hogy a kettő között óriási különbség van. Ugyanúgy vannak nem roma származású bűnözők is. Bár megemlítette, hogy ő is jobboldali érzelmű ember, de nem szeretné, ha olyan szélsőséges párt, mint a *Jobbik* a parlamentbe kerülne, pont azért, mert ezzel a cigány ellenességével feszültséget szül a két csoport között. A vitapartner, egyből azzal érvelt, hogy itt már nem lehet feszültséget szítani, itt már az van. A vita két fő résztvevője mellett még vagy 6-an

tartózkodtak a szobában, ebből körülbelül ketten, hárman szóltak bele a témába, pro és kontra érvekkel egyaránt, de inkább a konzervatív gondolkodás volt jelen esetben a mérvadóbb a szélsőséggel szemben. Ezek a hozzászólások inkább tényleg csak hozzászólások voltak, mert hosszabb távon senki sem volt képes magához ragadni a szót. Majd mikor tíz óra után elindult a csapata a város felé abbamaradt a politizálás. Ez nem tartott sokáig, ugyanis útközben a mérsékeltbb résztvevő oda jött hozzám, és érthetlenségének adott hangot, hogy vitapartnerre ennyire borúlátón látja a helyzetet. Meghallgattam érveit, mely főleg a cigányság helyzetével volt kapcsolatos, és már a lényegét le is írtam az előbb. Ezt később meghallotta a szélsőségesebb nézeteket valló ex beszédpartner és még éles megjegyzéseket tett a távolból félhangosan, hogy azért jól hallja mindenki.

A házibulik közül,- gondolok itt azokra a házibulikra is, ahol csak ideig-óráig tartózkodnak az emberek, ugyanis utána egy szórakozóhelyre mennek általában (mint a legutóbbi példánál is),- itt tapasztaltam a legélesebb ellentétet, bár valószínűleg az itt lévő hallgatók, és főleg a vitában résztvevőhallgatók jobban érdeklődtek a politika iránt. A házibuli jellegű összejövetelekről azt kell mondanom, hogy a politikai téma fel-felvetődik, de sokan közömbösek iránta, és akik beszélgetnek róla azok sem éjszakába nyúlóan, és elmélyülten teszik azt.

Kocsmák, Pubok, Sörözők

Régebben az ivók, kocsmák, vagy később a kávéházak, kávézók mindig is a társas élet, társas események egyik legfontosabb helyszínéül szolgáltak. Az emberek néhány pohár ital, vagy egy csésze kávé, tea mellett megbeszélték ügyes bajos dolgaikat, de az egyik legfontosabb téma természetesen a politika volt. Azokban az időkben a nők nem járhattak ilyen helyekre, és így egy homogén férfitársaság alakult ki. Az igazi értelmiségi helyek a kávézók voltak, vagy a kaszinók, ahol a tehetősebb férfiak tartózkodtak és foglalkoztak szóban az államügyekkel.

Mára is megmaradtak ezek a vendéglátó egységek, és a kocsmák is differenciálódtak. Vannak módosabb vendégek számára kocsmák, vannak olyanok, melyek külön egyetemistákra építenek (bár bárki betérhet, de főleg egyetemisták vannak ott pl.: Objektum (Teniszke)), és vannak a régi füstös talponállók, ahol a társadalom alsóbb rétegei töltik idejüket. A kocsmákba ma is szívesen beszélgetnek az emberek, a főutcáról betérnek egy-két

sörre, üdítőre, vagy kávéra és megtárgyalják a családdal, magánélettel, vagy éppen a közélettel kapcsolatos témákat, kérdéseiket. Annak érdekében, hogy a kocsmáról egy pontosabb kontextusban beszéljünk, a már 2009-ben, általam körvonalazott definíciót leírnám ide, mely szerint a kocsmák „*olyan vendéglátó ipari egység, mely az egyéni, vagy a csoportos kikapcsolódáshoz gyülekezőhelyeként szolgál. Lehet zenés, esetleg táncos hely is, ahol ételt nem árúsítanak. Fő profilja az alkoholos és egyéb, alkoholmentes italok árúsítása. A játék lehetősége sokszor adott (csocsó, biliárd), ezért fiatalok is járnak oda, de bármely egyén, aki a 18. életévét betöltötte korlátozások nélkül tartózkodhat a helyen, és fogyaszthat alkoholt, társaloghat, ismerkedhet, és szórakozhat.*”

Megfigyelésem szempontjából jelenleg nem fontos a kocsmák elhelyezkedése (belváros, külváros...), csak maga az ott zajló események, melyekben egyetemisták vettek részt. Politikai témával kapcsolatos beszélgetést biztos sokat hallottam volna külön olyan törzshelyként szolgáló kocsmában, mint a szélsőjobboldalnak tartott Hétvezérben, de mivel nem kifejezetten egyetemisták járnak oda, így csak az általam látogatott vendéglátó egységekben tapasztaltakat írom le.

Mint oly sok egyetemista szeretek a barátaimmal néha kimenni egy kocsmába, megnézni egy focimeccset, sörözni és beszélgetni. Ha kocsmába nem azzal a céllal megy az ember, hogy a buli előtti „alapozás” megtörténjen, akkor kitűnő hely a beszélgetésre, társas kikapcsolódásra. Mikor ilyen helyeken voltam próbáltam odafigyelni, hogy a különböző asztaltársaságok milyen témákról beszélgetnek, de nagyon nehéz, mert azért némi alapzaj van, és a saját asztaltársaságát sem szeretné az ember megbántani, hogy nem rá figyel. Mikor más asztalnál politikával kapcsolatos beszélgetést hallottam többnyire csak kifaragták a politikát, politikusokat, elmélyült beszélgetéseket, ha voltak ilyenek, nem tudtam megfigyelni. Általában 2-6 fő közötti személyek ülnek egy asztalnál ilyen kocsmákban, (ha nem szórakozóhelyre készülnek, hanem csak beszélgetni jöttek le). A téma felvetés szintén a könnyedebb témákkal indul, élménybeszámolók, a foci meccs elemzése, egy két jó sztori az elmúlt hét bulijai közül. Mivel itt a környezet megengedi a hosszabb témakifejtést (nem szól olyan hangosan a zene, vagy tv) a beszélgetések elhúzódnak egy-egy témában. Így van ez a politikával is. Természetesen itt is függ attól, hogy az adott személyek mennyire kompetensek a politikával, mennyire érdekli őket. Volt, hogy szociológus hallgatókkal voltam egy kocsmában, ahol a politika felvetődött. Hangos érvelések nem voltak, mint a legutóbbi történetben, amit leírtam, de minden asztalnál ülő kifejtette

véleményét. Ekkor a téma a Fidesz kétharmada volt, hogy vajon megszerzik e. Mivel a közvélemény kutatások többsége is azt mutatta, hogy megszerzi, így csak a kapott eredményekről beszéltünk, némi szakmaiságot véve a beszélgetésbe. A hevesebb viták inkább az elmúlt évekre jellemzőek, mikor is a tüntetések sorozatosan minden év nemzeti ünnepein és megemlékezésein megtörténtek Budapesten. Ezek a beszélgetések is inkább felháborodás jellegűek voltak, mint sem szócsaták két ember, vagy csoport között. Azt figyeltem meg, hogy ilyen kocsmákba inkább homogén baráti társaságok járnak, és hasonló az életfelfogásuk és többnyire a pártpreferenciájuk is. Az elmúlt hónapok beszédtemája volt a *Jobbik* és az *LMP* szereplése a választások előtt. Vélemények elhangzottak, de ezek a beszélgetések csak simán, csöndesen eszmébontogatással értek véget. A hipotézisem ebben az esetben az volt, hogy a kocsmák, pubok kitűnő helye az éles vitáknak, vagy egész estés eszmefejtetésnek, de mégis azt tapasztaltam, ez sem lóg ki a sorból, vagyis a felsorolt helyszínekhez képest nem beszélnek többet itt sem az emberek többet a politikáról, vagy csak nagyon kicsivel. Természetesen sok megfigyelésem alapján a legtöbbször felvetődik a téma, főleg ha valami nagyobb politikai esemény történik, de sokszor nem is kifejezetten pártokkal kapcsolatos a beszélgetés, mert múltkor az alakuló ülés menetrendjéről kérdezett egy ismerősöm, meg hogy a köztársasági elnöknek milyen szerepe van ebben, illetve ehhez hasonló témákról beszélgettünk.

Összegzés

Összességében kijelenthetem, illetve megerősíthetem a dolgozatom elején már más szociológus által felismert tényt, hogy a politika nem központi téma a fiatalok körében. Szakdolgozatomban a középiskolások politikai szocializációjáról írtam, így velük összehasonlítva kijelenthetem, hogy az egyetemisták sokkal tájékozottabbak a politikában, mint a középiskolások, de még mindig sokan vannak azok, akik egyáltalán, vagy alig foglalkoznak politikával, pedig a jelen politikai döntései a saját jövőnkre lesz kihatással, és ha most nem kezdünk el, legalább alapszinten foglalkozni vele, akkor a későbbiekben teljesen kizárjuk magunkat a döntéshozatal világából.

Megfigyeléseim alapján voltak bizonyos csoportok, főleg a történészek, akik szívesen véleményt nyilvánítottak a témában, vagy gyakrabban beszéltek a politikáról, legyen az bel vagy külpolitika, de többségében hamar elhaltak azok a beszélgetések, amik a témában

indultak. Főleg a házibulik alkalmával, mert bár egyes esetekben látványos viták zajlottak, de mindenki inkább a bulira koncentrált és arra, hogy a hétköznapi élet nehézségeitől, mint esetleg munka, tanulás, vagy éppen a politika távol tartsák magukat. Tehát fontos a politika, az egyetemisták időnként beszélnek is róla, de csak mellékszerepet tölt be, így is zsúfolt életükben.

Irodalom jegyzék

- Csákó Mihály (2004): Ifjúság és politika: a politikai szocializáció kutatásáról. *Educatio*, 4. szám (december). 535-550. oldal
- Hudon, Raymond és Hébert, Benoit-Paul (1994): Miért kellene a fiataloknak a politika iránt érdeklődniük? In: *A politikai szocializáció*. [Szerk.]: Szabó Ildikó és Csákó Mihály (1999). Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó. 247-264. oldal
- Percheron, Annick (1974): Szocializáció és, politikai szocializáció. In: *A politikai szocializáció*. [Szerk.]: Szabó Ildikó és Csákó Mihály (1999). Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó. 9-17. oldal
- Szabó Ildikó (2000): Az ember államosítása. In: *A pártállam gyermekei*, [Szerk.]: Szabó Ildikó. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó. 24-36. oldal
- Szabó Ildikó és Falusi Katalin (2000): Politikai szocializáció közép-európai módra, a magyar sajátosságok. *Magyar Pedagógia*, 100. évf. 4. szám 383-400. oldal
- Szabó Ildikó és Örkény Antal (1998): A tizenévesek állampolgári kultúrája. Budapest, Minoritas Alapítvány.